

Українці, як народ

Василь Пачовський

Dietro, un inmiante colosso ch'agita
Cieco il flagel sanguinco E su' morti ulula gliignad'o : urra!
Ma nel diverso martirio, indómito
Scava il ruteno Encelado, Scava del!' orrido colosso il pie... *

* Позаду величезний кольос, що вимахує на сліпо кровавим кнутом і над
мерццями реве мов скажений : урра !
Та серед ріжнородного т-рніня непокоримий український Енцелядо
копає і конає підставу під кольосом страшним...
Mario Rapisardi, "Poesie Religiose"

Українці — перший модерний народ.

Великою радістю вітаю Нас, Шавовні Панове, що підняли велику гадку регабілітації і обнови на шої величній бувальщини, яка ясним СЯЙВОМ традиції піднесе наш народ із низького животіння! Давно в душі моїй горіла та гадка і видним "пламенем взялась" у творі "Сон української ночі" — а сьогоднішня анкета виявилась першим почином до великого діла. Тому позвольте мені забрати голос із ширшого становища, а надіючись, що кину кілька гадок, що як раз підходять під основу вашого наміру. Не маю наміру вичерпати усієї теми — та як що голос мій викличе який небудь відрух мисли та дискусії, буду вельми радий ізза сиовнення свого народнього обовязку ; без огляду на осуд пережитого табору.

Даруйте, що мушу затронуги болючі струпи та все ж таки спізнання правди покаже нам шлях на будуче, який може весги до певного висліду. Пора отя-' митатпсь із блудної дороги та вічного нарікання на обставини і сусідів, щойно пізнання себе і перебудова

своєї вартости може двигнуто нас і поперти наперед наш розвиток.

Украївський народ заляг компактною масою розного й край від Сяну по Кавказ, чисельно другий між Елавяньскимо народами, що до сьвідомости свого національного "яц — ос/ганній між ними.

Яким робом сталось таке, що у народі обдарованім такими високими загальнолюдськими почуттями запикла сьвідомість своєї національної індивідуальности ?

Вибуялий індивідуалїзм одиниць, що не признають ніякого авторитету, хиба під час-пориву; нехтування реального житя, вироблене нападами пустошпи-ків і плодовитістю землі, брак природної і'еографічної границі України, резігнаційна туга за справедливістю і кснтепляція над особистими ночуваннями, замкненими в крузі родини і власної душі по кождім безуспішнім пориві — не дали українському вародови

займатись ; сотворити олноцільну державну організацію. Та все у кожній одиниці, де вона б не жила — є вроджене почування своєї окремішності від сусідніх народів славянських.

Українець прийме чужу мову, приноровить ся; до свого оточення. увійде в чужу організацію — та все захоче свою душу душу свого народу, яка дуже ярко вибиває ся серед чужинців, як щось незрозуміле, чуже, неясне для них. Українці все остане той індивідуалізм, та високий ідеалізм, та велика туї а, той сміх крізь сльози і м'яккість в почуваннях, та норовистість безглядна у чині, з якого не вміє витягнути користи.

Українці — се від самого почину своїх рухів — наскрізь модерний народ. Невдвисть до капіталізму і мілітаризму, живе у мглистих горизонтах думок — вічний протест проти реальної кінечності — все, чим брешуть стремління нової культури, являється в українській душі як щось рідне, щось вже пере-співане у його піснях. Як колись зверне очі на них Європа, з подивом буде стояти перед ним і буде набирати ся від нього того багатства помыслів, яке з природи дано найменше знайомому народові. Немає ніякого

прояву в історії нової суспільності, на якій Українці ці не мали бс оригіну в своїй історичній сутності.

Немає ніякого класичнішого оригіну в еволюції "найкращих ідеалів людства з поступовим переходом їх на щораз вищі верстви — як в історії українського народу.

Немає ніякого КОНФЛІКТУ душевних почувань нової одиниці, ЯКИЙ би не перелив СЯ В ЛЮДОВІЙ цілості українського народу.

Ми — наскрізь модерний народ! І на се ми лосинні і можемо бути горді, хоч ми іосвідні заслугою в історії культури, та безперечно перші в історії так звані "люди", в новочасній значінні того слова. Що ми не сотворили держави, побіч природного багатства краю і географічного положення, причина лежить в противній нашій душі суспільній мілітарній організації сучасних держав, але в міру як з поступом культури опадати муть ланцюги терору — для нас отворить ся світла будучність.

II.

Українці — як одиниці.

Український народ складається з одиниць з високим почуттям індивідуалізму, з широким горизонтом думок — але без почуття народної єдності, лінивих, непередприемчивих, не виходячих поза круг своєї родини, нездібних поки-що до сотворення самостійної держави '

Українці — се матеріал для виховання людства іншими народами, бо дуже сносні, плодовиті і здорові, але без власної гідності.

Українська жінка не має почуття національності, тільки почуття свого родинного "кутика" з дітьми; вона старається там притягнути чоловіка, роблячи з нього батька родини ; з того приводу позбавляє його всякого розмаху до праці в хосен цілого народу, бо се виходить поза круг її "кутика". Українська жінка навіть відводить свого чоловіка від суспільної роботи розважною іграшкою, якою пою "загонистість" може пошкодити їм, розуміється: матеріально, бо іншої користи і вартості не знає, не розуміє і не визнає,

хита що його праця "для народу" така, що приносить матеріальну користь її і її родині. Українська жінка зі своєю слимачковою натурою не видержує конкуренції з жінчиною націй суєїдвих, вона добра, лагідна, тиха, смирна — але не сильна, не перебігла, не пориваюча! Вона добра до виведення плоду, але нездібна до сотворення дитви народови; як увійде в іодруже з мущиною чужої нації — ту роль переймає на себе той мущина і виводить її діти на одиниці чужого народу!

Українець, теоритик, неприємчивий, лїнвий а добродушний, мягкой вдачі, під впливом жінки зами-кається в своїм кружку родиннім, добрий батько, але яко народна одиниця — ледащо ! Немає почута національної гідности і одвоцїльности і спільного інтересу нації, нездібний до організації серед мвра, хита аж під гук боевої труби, материял до мріяної анархістич-ної держави і то не до керми, але на веїетаріянці, на одиницю, що живе з дня на день, жиючи в СФері своїх високих чи низеньких мрій.

Той характер відбиває ся і там, де він тепер може мати власть, — в родиннім житю. Як увійде в іодруже з жінчиною иньшої нації, тон його до-мови надає жінчина, що своєю леребіглістю уміє використати його заяче серце і недбалість і виховує його діти на одиниці чужого народу !

Такий характер вашого народу ! Безперечно, що на те зложились з одної сторони лихолїтте, з другої сторони плодовитість землі — що в народї зникло з одної сторони почуте <-или і гідности, з другої пред-приємчивість і почуте масової народної одноцїльности, яка мусить витворитись на ріжнопдодючій землі, де конечна обміна плодів і виробів.

Такий характер українського народу для людства дуже хосенний, бо дає Матеріал животний для загибачої польської нації, що приносить для людства найвище розвинену ідею політичного націоналізму, — далі дає материял животний для Росиян, щоби принести людству розв'язане економічно аграрних квестій, — але характер такий для Українців яко нації є дуже шкід-ГЕЕЕЙ ! X

III.

Українці, як нація.

Ізза вище наведених причин Українці як нація так підупали, живуть розсипані на атоми, цілий народ складається з самих родин, а радше з самих хат, а кожда хата — то осібна республіка. Для здійснення стремлїнь якого небудь народу важне є почуте національної свідомости і гордості на своє "я" — на "я" народу, що має відіграти якусь роль в історії світової культури. Та самосвідомість зникла серед мас, а з поміж інтелїгенції являється дуже слабкою струєю. Українська інтелїгенція в царській Україні зросийшилась, молодїж пішла в ряди інтернаціоналів без огляду на се, чи не згубить в борбі з царатом ва користь другої нації своє національне "я", у цілім народі немає почуття своєї вартости, яко нації і національно!" гордості.

Українська інтелїгенція переняла чужу мову навіть в родині (!), що й но в

цїсарщинї спровола отряслась із тої ганьби і прийшла до свїдомости, що мова є найяркїшим елементом істнованя народу; часть інтелїгенції заразилась пошестю москвофільства, не-свїдома того, що характер малоруського народу не підходить під централістичний устрій Великоросса; кращі одиниці з люду в царській Україні самі собі постановили ціль бутя, витворили братство "Христових братів⁴⁴, штундистів ; поглибившись у свою душу серед темряви деспотизму — заступили актуальний колись ідеал оборони православної віри релїгійною мрією перетворевя людий ва братів на основі комуністичного устрою...

Так цілий народ на вві затратив на якийсь час почуте ідеалу осїбної оранїзації, поставленого Хмельницьким, Виговским, Дорошенком, Гордїенком, Мазепою, Орликом і т. д., організацій держави, що пособляла-б розвій цілого національного срганїзму, та змушувала партизанські гурти доодноцїльноїкарности істремлїння.

А хоч галицка молодїж 900 рр. вивїсила наново стяг самостїйної України, той ідеал далеко не досягнув ще інтелїгенції в царській Україні, не говорячи уже про широкі маси, які головно складають ся на українську націю. З розгару ідей тої молодїжи виявив ся той ідеал самостїйної України в літературнім творі Па-човского : "Сон української ночі". Як небудь сей твір має технічні великі, навіть дуже великі хиби, та все таки сама тема сотвореня національного ідеалу — занадто важна і могуча, аби збути її осудом Франка> що назвав сей твір "абсурдом".*) Міг Франко знищити автора до щаду за техніку за неосвячений ареопагом "символїзм та романтизм", — але навіть Фрапкови невільно запечатувати книги, що доторкає всіх струн нашого істнованя яко нації.

І правдива свїдома себе нація була б відповіла чийми вебудь устами чоловікови, що трактує мо: лоді таланти гірше найогиднїйшого проФана, бо поступ культури народу стоїть вище над мсноиилїєю і диктаторством хоч як заслуженої одиниці в літературі. Твір явив ся перед почином нової ери в Росії і як би викликав був дискусію над питанням одноцїльности народньої, хоч би і на все иереиав як твір красний — був би споввив свою задачу • хто знає, чи тепер зри-вада-б ся суперечка галочаноФобів із царської України

О мову, о гнилий запад, що гідна иарафіян темного закутку, а не свїточів народу!

Всякі особисті інтереси, партизанство, оборона інтересів гуртів аргументом автохтонности — під носить ся у народї, що не має почутя своєї одноцї.їь-ности, свого суцільного стремлїння, свого громадного ідеалу, перед яким клоните голову ціла нація.

В українськїм народї як-раз бракує тої свїдо-мости інтересу цілої нації ізза недостатчі почутя своєї вартости яко нації для розвитку людства, що лучилч б усі сили до інтензивного розвою її осїбної культури.

Чому се сталось, що народ, який має таку ви разну ФІЗІОГНОМІЮ своєї душі, затратив почуте свсеї вартости як осїбвої нації і кидає свого ґенїя в гїрло розаиїку чужих народів — чому се сталось?...

Те почуте своєї вартости яко нації

1 нациопальну гордість підкопало в Україні ці в крайно хибне і тенденційно

накипеае чужинцями

*) Гляди Лексиконъ Ърокгавза и Ефрона Украинская ли Тір ату па.

історичне виховане. Завдяки російським історикам і пересадній критиці з дошукуванем в історії новочасної демократичної течії, Українця обробовано з його геройської історії, обкидуючи великі індивідуальности його нації болотом за одну—хибу, —за їх "недемокра-тизми. Завдяки російській "науці^{4*} приложено мірку демократичних ідей XIX. віку до гетьмавів XVII —XVIII віку і обробовано їх з заслуженої авреолі, на яку заслужили мученики і борці самостійности української на-ції, що накладали головою за велику ідею. Найбільший поет назвав їх "грядюю Москви, варшавским сьмієм", а всі "мужі иауки" і публіцисти, та доморослі критики в запалі демократичнім трохи не завинули гетьманам, що вони не соціалісти і не знали догми Маркса і Енгельса. А прецінь Людвік XIV, їх "участник хиба не був демократ, а лишив ся на псе в ношам і у Французкої поступової нації як великий чоловік!

Аби їх належно оцінити, треба увійти в духа їх часу, в сучасну організацію держав — а щойно тоді вони стануть в правдивім сьвітлі. Як зважить ся сучасну їх Европу з абсолютними шляхоцькими прав-лінлми — то хиба треба подивляти їх, як далеко вони випередили тогочасний культурний сьвіг. Не треба прикладати до усього шабльон "иашого" демократизму, а мірити тих людей по їх житю. по їх страданію, по їх намірах, будь вони викликані любим нам, чи про тивним стремлением, як тільки ті наміри високі, осьвя чені саможертвою — палезить ся їм пошана !

Всі гетьмани, крім може одного двох — наложили буйними головами чи у бою чи на заслання за свої ідеали — честь їм і слава за се, а"пе сплюгавлене їх лиць за те, що вони не були демократами. Не дуже много маем ннішних демократів,' щоОи так рішучо і сьміло ставали за свої ідеали, як стояли наші гетьмани за. ідею свого часу ! Та рана болить, болить нас тим більше, що самі їх онуки були тим средством ворожого нашому розвиткови режиму, тим средством, що оилюгзвило чола великим нашим борцям і відібрали народов и пошану до своєї минув-шости, позбавили його традиції! Тільки вродженому ідеалїзмови нашого люду можна завдячувати се, що не змінив ся він у скота, що неживе з дня на день Г

Народ що не знає своєї історії, не поважає її, не є гордий на свою минувшість — не може сотворити ідеалу на будуче, живе як скот наживою хвилі, травить ся і веґетує бездушно а сиосібнійші одиниці сотнями переходять в ряди народів, що вміють увінчати чин посмертньою славою, щи вміють творити історію і дають місце їенїєви одиниці, зазначуючи свою ролю в історії всесьвітної культури.

Тане сталось і з українським народом — загал зробив ся байдужним ло переведеня свого національного ідеалу сотвореня модерної організації з найбільшою свободою розвитку індивідуалїзму; з почутем свого національного "я", утратили Українці на якийсь час той свій ідеал, а сиосібнійші одиниці' затягнулись в ряди загибаючої нації Поляків, що заступає в культурі найвище розвинену ідею націонализму — і вносять критицизм шляхоцко клерикального режиму ; переходить громадно в ряди Великоросів, що сотворили централістичну державу — вносять до її проблемів крестшо аграрної

справи, до розв'язання якої покликаний судьбою що йно хліборобський український народ в будучій народній своїй державі анархістичного характеру. . . І являється такий куріоз, що український історик кидає вислов: "Мазепа зрадив Росію"; український поет уважає найбільших гнобителів свого народу Петра Великого і Катерину II. добродіями супроти великих героїв національної незалежності України, українського патріота і письменника діти не розуміють ні слова своєї рідної мови і говорять між собою мовою гнобителів; українські сьвігочі уряджу- 'ють концерт в честь свого поета, говорять на нїм мовою тих, що знівечили йому ціле життя, боючись засьпівати свій національний гімн; українські таланти кидають свого Теніа, яким обдарував їх наш високий душею народ — в гирло ворожого народу, аби йому дати силу./ проти своєї рідної нації! Українські заступники оО мільйонного народу звертають ся з запитом до різних великоросій хвилі з запитом : "Бути, Українцям, чи не бути ? — як Ви кажете? . .

Слава вам, сини української інтелігенції, а мевТ лице палить ся пурпурою від стида, як почую що за великі діла творите! . . .

Не диво, що тому народови міг російський уряд Еаквнути на 40 літ указ заборони видавання літератури!

Представте собі, чи можливо, аби Поляки дали концерт польський на ювілей Сенкевича сьпіваний по вімецьки, аби мав "вигляд європейський!" Чому Полякам не сьмів уряд накинути такого указу ; чому не приневолив ніякого письменника писати мовою тиранів; чому не змусив їх жінки говорити до дітей по російськи; чому не випер иольської мови з уст навіть найбільше залежного урядника; чому не вирвав з гру-дий ніякого Поляка почуття своєї національної гордості ?!

Поляки бо мають традицію свого історичного життя, перед якою всі бють чолом, хоч вона далеко не така гарна і героїська як українська ! Поляки зробили малі 4 нолушднхоцькі повстання і озорили їх сьвіт лом цілу ганебну свою історію, а подвижників своїх окрили славою — Українці зробили кількадесят повстань людських і не тільки не сотворили з них своєї величної історії та не вміли пошанувати ні одного їх героя!

Поляк має почуте вартості свого "яи — хоч вій далеко не такий глибокий і спосібний як Українець ; Поляк відчуває себе гордим як син нації, хоч він далеко не має на чолі того пята індивідуальності, що має від свого народу кождий Українець.

Чому нам не бути гордим на себе, на своїх героїв, на свою минувшість. кили вона така велична і сияє всіми сьвітлотінями різних характерів і стремлінь?! Чому нам оглядати ся круг себе, що за нас скаже той або сей і стосувати ся до його ласки? Вдввім ся в себе, побачимо себе, спізнаймо своє п'яи високе з природи, перебудуймо себе, перекуймо сльозаву тугу на крицьову енергію — а тоді до нас сто сувати ся будуть і прийдуть до нас учити ся, бо в нашій душі є велике творче жерело духа, на яке ;.и повинні і можемо бути горді!

Задачею проте грядучого покоління в реабілітувати ношану і честь великих подвижників з XVII. і XVIII. віку, привести в пам'ять або у сьвідомість —серед

найширших мас традицію історичного життя та боротьби українського народу, кинути перед очі люду постати гетьманів та героїв України в червоному освітленні страдания за автономні стремління, за ідею "Вольної України...."4

Першим кроком до звороту українського відродження на шлях сполучки минулих віків з будучністю України, на шлях національного "свідомлення люду традицією самостійного життя України з XVII. віку, була-б народна маніфестація з нагоди 250-літнього ювілею "Гадяцької угоди", над якою саме скликано нинішню анкету.

Як небудь оцінювати сей Факт історичний — все таки постуляти галицькі своєю далекосяглістю ставлять ПОДВИЖНИКІВ її Вигівського і Немирпчу в ряді найсвітлішніх наших провідників. — Сим Фактом виявила Україна такі стремління, які до нині не втратили своєї актуальності, сим Фактом поставлено такий монумент нашої самосвідомості від перших починів новітнього нашого історичного життя, яким не може похвалитися в ті часи ніяка нація. Цікава річ. що народ, який перший на світі поставив постулат національного держави, не тільки не має до нині самостійної управи, але ще стоїть відсуджений від права, навіть від імені особної нації.

Гадяцькі постуляти — се найвищий шпиль нашого свідомлення як нації — та всеж таки святкування того Факту щорічним святом немислиме. Має сей Факт свою Ахіллову п'яту, яка подавала колись велику ідею з її подвижниками, а до нині не заклепилась її рана. Гадяцьку угоду уложено з Поляками як унію. Вікове життя навчило наш народ, як оцінювати хоч би які ідеальні умови з тою зарозумілою на своє панство нацією. Серед нас витворилась ненависть до "Ляхів", якої до нині затерти не можна. Як піднесемо Факт Гадяцької угоди як велике діло — заходить потрібна небезпека:

1. Партія угодова з Поляками може ідентифікувати сей "акт як світило нашого дальшого поступовання" в злученні з Поляками, що грозить нашій самостійній екзистенції супроти нахабності польського ослабленого в собі режиму.
2. Партія москвофільська піднесе в очах нас освячене того Факту ворожого Росії як прояв української зради Полякам свого народу і кликне до нас :
Прощай з Українцями !
3. Сам людина не прийме того свята як своє національне свято ізза того, що сей Факт був компромісом старшин з найбільшим його ворогом, Польщею, яка віками явних насильств виробила в масах ненависть до усього, що польське.

Як небудь затирано-б ся угодово-польський характер Гадяцьких постулатів перед людом смертю Вигівського, розстріляного Поляками — всеж така тому історичному Фактові не достає сили, не достає aureoli слави, що поривалаб маси що року в означений день смерті Вигівського.

Галицьку угоду можна святкувати, почавши від 250-літньої річниці що 10 літ, але що року святкувати її не вдасть ся так, як вимагала би потреба освідомлювання люду великими народними святами.

Аби що року пірвати маси до висоти національного одушевлення, потреба вишукати такий Факт, в якому проявляв би ся триумф нашої сили, нашого чину. Після мене таким

чином день триумФального в'їзду Богдана Хмельницького по таких битвах як : Жовті Води, Корсунь, Пілявці, Зборів — в'їзд до Київа в присутності єрусалимського патріарха. в'їзд гетьмана, що Фактично тряс тоді східною Європою, а український народ учинив паном на своїй землі. При проголошенню того сьвята належить підносити так сю подію, аби хиба подвигу Богдана не ослабила авреолі того чину в очах люду.

%Сам триумФ, сам спомин великих иобід Чютрясе кождим серцем, злучить усі верстви одним храмом сьвягочности того дня, кине думки усіх в минувшість, зверне уми і стремліню в будучність з запитом : Чи буде ще коли український народ таким паном на своїй землі ? — Буде! — прогомонить кожде серце в той сьвятий день кожного року. Так і сотворить ся но-чуте слмосьвідомости національної у всіх одиниць, певність себе гордість на свій народ, до якого належати нині вже уважаєть ся честію.

Члени "Союза", "Сокола** і "Січии та закордонних товариств повинні взяти на себе переведене того сьвята у всіх селах, містах і столиці' кожного року.

Таким чином я раджу зробити день в триумФаль-ного в'їзду Богдана до Київа, як прояв нашої сили — щорічним сьвятом, а сьвяткувати роковини Гадяцьких постулятів — як прояв нашої національної сьвідомости що десять літ, почавши від 250-літних роковин 1908 року.

Справа торжественного похорону моцїв Івана Виговського насуває мені гадку, яка переведена в чин може мати велике значіне для національного вихована нашого народу. Тому даруйте, що ири тій нагоді поставлю справу ширше з всеукраїнського становища...

Правда, як що найдуть ся моцї Івана Вигов-ского в Галичині, яка не много має таких памяток лучности з царскою Україною, — в інтересі цісарської України е задержати їх у себе, спровадити до Львова як народний талізмани, що доси пригадував би Галичанам їх звязь з царскою Україною, поки стремлінве до сполуки всіх земель "Вільної України" не стане ся чином.

Надїєм ся, що ціла українська інтелїгенция приложить руку до того, щоби підчас великого сьвята не було ні одного міста, ні одного села, ні одного товариства, що не вислало-б своїх заступників з прапором від себе, аби за мощами великого гетьмана Великого Князівства України ішов увесь український народ. Не улягає сумнівови, що і закордонна Україна вишле з усіх усюдів своїх послів на велике сьвято.

Не знаю, як скоро дасть ся перевести та сама думка в царській Україні. але вже теиер повинна вона кидатись сьвітляними огнями по усій країні : Україна мусить виявити свою ідею самостійно-сти на' зовні монументальним чином, що не тільки був би протестом проти царського централізму, але ще лучив би цілий парод одним сьзптим місцем, куди линули б думки усіх Українців із найдальших окраїн цісарщини і царської України.

Національний український Пантеон!

Так. у Київі мусить стати Національний український Пантеон, мусим позбирати і зложити в Київі кости усіх своїх борців-мучевиків, розсипані по цілім просторі від Білого до Чорного моря ! Мусим поста вити сьвятиню з вівтаром ідеї, яка має

пронизати ся евом всі одиниці нашого народу !

Позбираймо кости наших героїв кидані тиранами по чужих країнах і глухих закутинах, збудуймо їх пантеон в Києві, осьвітїм їх постати і діла величавим сьвітлом в очах мас, спровадьмо їх серед гомону труб і дзвонів до матери наших городів! А потім висилаймо наші жінки і діти до тої сьвятинї, нехай матері показують дітям кости наших героїв, нехай запалюють серця грядучого покоління огнем великої ідеї, за яку вони накладали головами ! Приведім до очий люду моцї нашого великого терпіння, аби прозрів, хто ми, чиїх батьків діти! ч

І цілій масі стане серце бити ся живіпше. як під окликом не менше важних економічних кличів, а на її-чолї стане иоколїне горде на своє "я", на свою народність, на душу свою високу і заговорять нашою мовою Г'ЕНІІ, ЩО дрїмають в глибинї нашого гег нїяльного народу !

Тоді певно не буде говорити мужик, що він тільки православний чоловік, а ніяка інтелігентна мати не буде кормити свої діти чужою мовою, що не-спосібна висловити нашого духа. Хто чує душу під словами нашої мови, той до нинї не вирік ся своєї мови; а хто в кров і кість своєї дитини, — будь він навіть "український патріот" (!) — вливає чужу музику слова, — сей робить злочин проти розвитку своєї нації, а тим самим проти розвитку цілої культури...

В інтересі поступу культури лежить розвій но і вого молодого народу, що має таку виразну ФІЗИОГНО-мію; присилуваний до сумішки з чужими собі елементами сусїдних народів, впроваджує тільки диссонанс в культуру, яку заступають оба народи: польський і російський. Завдяки своїй окремій ФІЗИОГНОМІЇ, своїй душі, зовсім чужий "обом народам — український ге-ній мстить ся за насильство на обох націях, розсаджуючи їх держави. Повалив Польщу, розточив централістичний устрій Росії реїублїканським духом, а до нині висить мечем Дамокля над обома народами. Що елемент української душі чужий їм; доказом хочби і се, що обі нації за пізно, або зовсім не розуміють тої струї, яку вносить невмирущий український дух в їх організм, (Вортнянський. Гоголь, Короленко, Оржехов-ський, Словацкий. Вернигора, Залеский і много инь-ших) і сходять завдяки тій струї на дороги, що противні їх національному характсрови, або набирають ся дикої нахабности на чуже, негідної культурних людей...

Україна позбавлена спромоги самостійного розвитку не дасть здавити себе, як не дала через тільки сотень літ, все має готовий протест, невдоволенє та бупт — все буде елементом деструктивним ! Щойно повна свобода розвою українського духа задовольнить велику Тугу пароду, який має відограти визначну ролю в історії культури.

Народ що витворив такі високі чутем і артизмом пісні та думи, що в часі своєї сили козацької мав най-висшу просьвіту з усіх Славян, що в житю родиннім витворив таке культурне право і погляд на иодруже, якого щойно тепер добиваєть ся західна Європа ^ нарол, що перший в новітній культурі поставив індивідуалізм за основу етики (Сковорода), народ що перший вивісив стяг революції демократичної і сироміг ся на такі великанські рухи, народ, що перший поставив постулат національно; держави (Впговський), народ, що видав десятками такі великі іпдивідуаль-ности на всіх полях,

які ще не доцінено ізза вузкої точки нашого світогляду — такий народ не дасть з'асимілювати себе народам зовсім протинного характеру і має перед собою будучність, бо лінія ного життя іле в гору і прийде час ного слова серед людства — а від виховання залежить, чи се буде скорше чи пізніше...